

Poziciska papjera

Hnydomny program a strategija k dołhodobnemu zawěšćenju potreby serbskorěčnych pedagogow w předšulskim a šulskim wobłuku kaž tež při kubłanju dorosćenych

Serbska rěč je bytostne žro serbskeje identity. Najnuznišej nadawkaj dołhodobnje planowaceje kulturneje politiki staj tohodla zawěšćenje serbskeje pedagogiki a masiwny wutwar serbskeho rěčneho kubłanja a nałožowanja.

Zawod

Aktiwna a wěste wobknježenje serbskeje rěče na konwersaciskim niwowyje je wuměnjenje za to, zo so serbsčina wšedne nałožuje a daledawa naslědnym generacijam. Centralny nadawk serbskeje pedagogiki je tuž pěstonjenje džěci w před- a zwonkašulskim wobłuku a zawěšćenje serbskeho šulstwa we wšitkich šulskich typach. Hdžež njeje kompetentne nawuknjenje rěče móžne na zakładze njedosahacych abo falowach rěčnych znajomosćow w swójbje, maja kubłarki a wučerki centralnu rólu při posrědkowanju a etablěrowanju rěče jako połnohodny komunikaciski srědk. To płaći při nawuknjenju rěče za džěci runje tak kaž za dorosćenych.

Jako cyłostatny nadawk zapisany we wustawkomaj Braniborskeje a Sakskeje je zaručenje kulturneho dalewobstaća serbskeje narodnosće. Najwažnišej faktoraj za to staj trajne wukubłanje kompetentnje serbskorěčnych kubłarjow a wučerjow w dosahacej ličbje kaž tež zo so tući pedagogojo zasadza při kubłanju serbskorěčnych džěci.

Wot sakskeho kabineta 23.08.2016 wobzamknjeny „Paket naprawow k dobywanju wučerjow w serbskim sydlenkim rumje“ smě so tuž wuraznje jako dobra přenja kročel witać a ma so podpěrować, zo by so wotwobarało hižo 2017/18 hrožacemu demografisce zapožozenemu akutnemu brachej na wučerjach na hornjołužiskich šulach.

Kak daloko pak zamóže paket naprawow hižo dlěje wobstějacy strukturny brach na serbskich wučerjach w blišim času wotstronić, tak zo hodži so wobeńc wupad wučby abo kulturnje zahubne šmórnjenje serbskich wučbnych poskitkow w Sakskej a kak hodželi so kwalitatiwnje a kwantitatiwnje rozšěrjene poskitki realizować, dyrbimy wotčaknyć. Brach na wučerjach za wšitke šulske typy, kiž wohrožuje serbske šulstwo w Braniborskej hižo džensa, kaž tež chroniski brach serbskich kubłarkow (w předšulskim wobłuku a w horće) po cyłej Łužicy, so přez paket naprawow njehodži wotstronić.

Akutna nuzowa situacija pokazuje na to, zo njesćěhuje wukubłanje serbskorěčnych pedagogow na wšěch kułanskich runinach tuchwilu profylaktiskemu, na potreby wusměrjenemu planowanju Zasadženje Zasadženje fachoweho personala w njeserbskej wokolnosći přiwótři chcyjo nochcyjo wobstějace problemy.

Tuchwilna nuza pokazuje, zo njeorganizuje so wukubłanje serbskorěčnych pedagogow na wšěch kubłanskich runinach tuchwilu zhladujo na přichodnu potrjebu. Nimo toho powjetšuje so nuza hišće přez to, zo zasadźuja so fachowcy w njeserbskim wobłuku abo w zarjadnistwje.

Tuchwilna organizacija wukubłanja serbskich pedagogow je sobu zawinowała strukturelne podzastaranje serbskeje předšulskeje pedagogiki a šulskeho systema. Nětčiši staw je tajki, zo su so specializowane instituty za přiswojenje a wuknjenje řeče so zawrěli, zo eksistuja jenož mało poskitkow za wukubłanje a tute potom z wobmjezowanym přistupom, zo njeje dosć konkurency a zo pobrachuje cyłkowna koordinacija docyła. Z tym znapřećiwja so situacija praktisce konsoliděrowanju, kotraž měło po wustawje w Braniborskej a Sakskej w srjedźišću stać.

Je zamołwitosć cyłje towaršnosće, zo so za Serbow jako runoprawny lud w Braniborskej a Sakskej dołhodobnje džěłokmany kubłanski system zawěsći. Hdyž so to radži je to dopokaz za wukonliwosć němskeje demokratije

Dyrbi so tohodla žadać, zo so tuchwilna praksa přepruwuje. Namjetuje so koordinowana a trajna strategija, zo bychu so serbskorěčni pedagogojo zdobywali, wukubłali a tež po porjebje zasadźeli. Tuta strategija zapřija na jednym boku hnydomne naprawy a na druhim boku trajne strukturne naprawy.

Hnydomne naprawy

I. Šula

- Zaměrne zasadźenje nětřišich serbskorěčnych wučerjow w serbskim kubłanju jako najspěšniši puć.
  - Wučerjo serbsčiny ze sorabistiskim abo slawistiskim wotzamknjenjom a maćernorěčni resp. maćernorěčni serbscy wučerjo z druhimi předmjetami.
  - Přerodzělenje: Zasadźenje aktiwnych wučerjow jeničce w serbskej wučbje a w serbskej fachowej wučbje. Je-li trjeba, džěławosć na wšelakich šulach, zo by so miniměrowať wupad. Paralelnje k tomu: dosahace wuhotowanje šulow ze serbskorěčnymi poskitkami resp. ze serbskimi wučerjemi druhich předmjetow.
  - Zdobycé serbskorěčnych wučerjow:
    - Zastojnska rezerwa: Zasadźenje serbskich wučerjow, kiž aktualnje njedžěłaja w pedagogoskim wobłuku (na př. w šulskim zastojnstwje) w paktiskej wučbje.
    - Migraciska rezerwa: Zdobycé ze Sakskeje a z Braniborskeje wupućowaných serbskich wučerjow. Zmóžnjenje dalewjedženja ewentuelnje wobstejaceho zastojnstwoweho statusa z tamnych

zwjazkowych krajow. Wobchowanje wobstejaceho mzdowego niwowa kaž tež podpěra z přiražkuza přećah.

- Rentnarska rezerwa: Zdobyće fachowych wučerjow, kiž su na wuměnk. Za to atraktiwne rjadowanje přichodneho rentowego wobličenja (na př. dwójne ličenje přidatnych połowanskich lět) abo přidatne zapłaćenje k dospołnej renće.
- Diferencowane a atraktiwne wuhotowane programy za serbskorěčnych přidružnikow z wotpowědnym wysokošulskim wotzamknjenjom. Při tym so adekwatnje wobkedźuja wobstejace pedagogiske kmanosće a wotzamknjenja (na př. z akademiskeho wučjenja abo socialneje pedagogiki, kiž maja so po potrebjce w ramiku wučbnych probow kwalifikować), zo bychu so miniměrowali formalne, powołanje přewodźace wukubłanske žadanja, pola kotrychž hrozy strach, zo zdobywanje zajimcow njetrjebawši počezuja. Krótkodobnje ma so zmóžnić samsne zapłaćenje při adekwatnej wukonliwosći kaž pola regularnje wukubłanych wučerjow z přirunajomnymi powołanskimi nazhonjenjemi.
- Hnydomne dopušćenje studijných započatkarjow bjez aktiwnych serbskich abo słowjanskich rěčnych znajomosćow k studijej sorabistiki, hnydomny natwar wotpowědnje wukonliwych rěčnodidaktiskich znajomosćow.
- Dale:
  - Runostajenje wučby serbšćiny z tamnej fachowej wučbu, byrnjež wona z organizatoriskich přičin so jeničce fakultatiwnje wotměwała (t. r. trajnosć poskitka, zaručenje dalewjedženja přez šulskeho nošerja). „ Druha rěč kraja njeje ani dobrowólny poskitk jeno při rjanym wjedrje ani manewrěrowanska masa hodźinskeho plana.“
  - Prawo na skórzbu za serbskorěčnych wučerjow, jelizo maja přeće wuwučować serbšćinu abo fachowu wučbu w serbskej rěči
  - Proaktiwne planowanje, koordinowanje a management eksistowacych kapacitow přez serbskorěčnych zamołwitych w Braniborskej a Sakskej w zhromadnym džěle ze Serbskim šulskim towarstwom.
  - Zarjadowanje ombudskeho městna, zo bychu so registrowali njedostatki (statistika wupadow, wopačne zasadženje k dispoziciji stejacych wučerjow, šulske konflikty při implementaciji skutkowneje wučby serbšćiny)
  - Wosebite wěcne rjadowanja za serbske šule (spušćenje abo wolóženje při krutych wulkosćow rjadownjow abo šulow, zmóžnjenje gmejnje bliskeho šulstwa w rěčnym rumje).

- centralny pool šulu přesahowace skutkowacych wučerjow: tež na němskich šulach ma so – po přizjewjenju potrjeby přez staršich – zmóžnić nawuknjenje serbskeje řeče jako cuzeje řeče A w fachowym předmjeće integrowane nałożowanje řeče. KÓŽDY JEDNOTLIWY řečnik je hódny, zo dyrbi so jemu na swojim šulskim přebywanišću to zmóžnić. Tam, hdžež njeje 2plus resp. Witaj etablěrowany (to rěka žana konstatna potrjeba paralelnje k tamnišej němskej fachowej wučbje), ma centralny pool fachowych wučerjow tutu potrjebu poslužować. Na jednotliwego šulerja wusměrjena poslužba je móžna njewotwisnje wot dołhodobneje potrjeby. To zniži ćeže při realizowanju serbskorěčneho poskitka na jednotliwych šulach.

II. Pěstowarja a hort

- Prioritne zasadženje serbskorěčnych kubłarjow w dźěcacych přebywanišćach a šulskich hortach ze serbskorěčnym poskitkom w komunalnym abo statnym nošerstwje.
- Prawo na skórzbu za kwalifikowanych serbskorěčnych kubłarjow, jeli zo maja přeće zasadzeni być w serbskich poskitkach, jelizo maja so w statnych abo komunalnych zarjadnišćach njewobsadźene městna wobsadzić.
- Zmóžnjenje wulkomyšlneho zasadženja maćernorěčneho kmótristwa z pomocu zawěšćenskeho, wustawkowego a budgetowego prawa bjez formalneje pedagogiskeje kwalifikacije w dnjownych přebywanišćach a šulskich hortach ze serbskorěčnym poskitkom, zo bych so řečne kompetency za wšědny dzeń aktiwnje posprědkowali a trěbne řečne rumy wutworili.
- Wutworjenje organizatoriskich wuměnjow za efektiwne posprědkowanje řeče w předšulskej starobje (krute skupiny, dosahaca ličba kubłarjow).
- stajna ewaluacija individualneho wuspěcha dźěsća, kotraž wopytuje Witaj-poskitk, a wobšěrne dalekubłanje kubłarjow.

Strukturne naprawy:

Tuchwilna situacija w Sakskej:

- Přistup k nawuknjenju řeče:

Tuchwilu posprědkuje so serbsčina hłownje w swójbje, w dźěcacej starobje wuspěšnje we Witaj-zarjadnišćach resp. z pomocu serbskorěčnych šulskich poskitkow. Za dorosćenych pak steja jeniče ředke poskitki řečnych kursow k dispoziciji (na př. raz wob tydžeń za jedyn kwartal), kiž zwjetša njedosahaja, zo bych kursisća dócpěli řečne zamóžnosće za wšědny dzeń. Tohorunja njejsu intensiwne kursy, kotraž so wot Serbskeho instituta kóžde druhe lěto

poskića, wjac prawidłowny poskitk, dokelž so rědko, z mało kapacitami a dla bracha financow w redukowanim wobjimje poskićeja.

Džěci z rěcnje měšanych swójbow z jednym serbskim staršiskim džělom zamóža serbsku rěč kompetentje nawuknyć, jelizo njeserbski partner serbsku atmosferu akceptuje, w idealnym padže pak serbsku rěč nawuknje. Za wysoko motiwowanu a rěčnopolitisce centralnu skupinu njeserbskich staršich w rěcnje měšanych partnerstwach, kiž wobwliwuja bytostnje rěčne wuwice přichodnych generacijow, njeeksistuje tuchwilu w Sakskej žadyn wučbny poskitk za krótkodobne a intensiwne nawuknjenje rěče. To potrjechi tež dorosćenych Serbow bjez aktivnych znajomosćow abo tamnych, zapřijejo wědomostnje zajimowanych.

- Přistup k učerskemu wukubłanju / Organizacija učerskeho wukubłanja

Po wustawje zaručena kulturna suwerenita němskich zwjazkowych krajow pokazuje so praktisce w zamołwitosći za rěč kaž tež za šulske a wysokošulske kubłanje. Zo by so praktisce kulturna suwerenita zaručiła, wukubłuje kóždy zwjazkowy kraj swoich učerjow samych.

Učerske wukubłanje w kraju Braniborska je eksklusiwnje wjazana na uniwersitu w Podstupimje, kotraž wopřija tež nahladny Institut za slawistiku. Tutón poskićuje studij za učerjow pólsćiny a rušćiny. Delnjoserbšćina jako jeničce w Braniborskej rěčana domoródna słowjanska a z tym zamołwitosći Braniborskeje kulturneje suwerenice podstějaca rěč pak so njehodži tuchwilu na uniwersiće ani nawuknyć ani njewobsteji móžnosć za učerske wukubłanje.

Wukubłanje fachowych učerjow za předmjet serbšćiny so tuchwilu po cyłym swěće eksklusiwnje na Instituće za sorabistiku na Uniwersiće w Lipsku poskićuje.

Hinak pak hač pola učerskich studijnych směrow za pólsćinu a rušćinu, kaž je na přikład na Uniwersiće w Podstupimje abo na Techniskej uniwersiće w Drježdžanach poskićuja, žadaja so na Instituće za Sorabistiku rěčne předznajomosće, přez což so ličba požadarjow njepřihódnje wobmjenuje. Kwalifikowace nawuknjenje rěče za zajimcow so njeposkićuje.

Zaměrne změny přistupnych wuměnjenjow abo studijneho porjada, tak zo bychu dalši studenća studij serbšćiny započec móhli, ale tež kwalitny management poskitkow leža w awtonomnej zamołwitosći Filologiskeje fakulty University Lipsk. Tuta je pak ze spočatnje třoch profesurow instituta dvě šmórnyła abo druhim institutom „požčiła“. Wona ma nimo toho tuchwilu wotmysl, přirjadować Institut za sorabistiku do Instituta za slawistiku, štož njebý woznamjenjało polěpšenje.

Faktisce nima z tym nimo Braniborskeje tež Sakska tuchwilu žaneje móžnosće, swoju po wustawje zaručenu kulturnu suwerenitu za serbsku rěč a kulturu sama aktiwnje nałožować, přistup k učerskemu studijej wolóžić a jeho kwalitu zawěšćić.

- Wědomostna sorabistika a filologija

Nimo Instituta za sorabistiku w Lipsku eksistuje Serbski institut (Budyšin a Chošebuz) jako jeničke slědźenišćo za serbsku rěč a kulturu. Institut za sorabistiku je zhladujo na wobmjezowane powołanske wuhlady za sorabistow a na pomjeńšenu ličbu wuwučowacych wutwarit dalše džěłowe ćežišćo: mjeńšinowe rěče a powšitkowe regionalne rěče. Tak móža so dalše srědki sposrědkować a wjac zajimcow za studij sorabistiki zdobyć. Při tym pak – drje na zakładze pobrachowaceho personala – so rěčne znajomosće, kiž bychu niwow za wučerstwo měli, njedocpěja.

Serbski institut ma za swój nadawk wopisować serbsku kulturu w zašłosći kaž tež w přitomnosći. Rěčnowědomostne aktiwity instituta koncentruja so wotpowědnje – wothladajo wot wobdźěłanja słownikow a někotrych digitalnych poskitkow – zwjetša na dokumentaciju historiskeje a nětčišeje rěčneje situacije w zmysle sebjemuzealizowanja.

Žana z wobeju institucijow njeskića prawidlowne, aktiwne rěčne sposrědkowanje na niwowje, kiž je trěbny za wučerstwo, abo njezaběra so konkretnje z praktiskim konsolidowanjom resp. rewitalizaciju serbšćinow z wědomostneho zhladowanišća. Wobstejace monopolowe městno wobeju zarjadnišćow znjemóžnja produktiwnu wědomostnu konkurencu a intelektuelny diskurs, kotryž by móht přinošować k atraktiwnosći sorabistiki a k dobywanju studijných nowačkow. Pobrachowacych powołanskich perspektiwow dla wotpućuja hižo kwalifikowani sorabisća do druhich powołanjow abo do wukraja. Zhladujo na móličku ličbu docyła eksistowacych, fachowje kwalifikowanych wučerjow abo docentow serbšćiny je tuta situacija eksistencielnje wohrožowaca.

I. Naprawy k přiswojenju rěče

Centralne žadanje je, zo so na blaku efficientne přiswojenje rěče za dorostłych strukturelnje a zasadnje zmóžni. Dale ma so dorosćenym trajacy poskitk za wuknjenje serbšćiny zarjadować a zaručić, zo bychu sej krótkodobnje a intensiwnje aktiwne rěčne znajomosće za wšědny dzeń přiswojili. To je centralny nadawk kubłanskeje politiki, kotraž zhladuje doprědka na to, štož budže trěbne. Tutón poskitk dyrbi so dać po času a po wobsahu dosć na kursistow přiměric, zo bychu so swójbne kaž tež powołanske rěčne znajomosće efficientnje sposrědkowali. Nimo toho pak měto so akademiske sposrědkowanje rěče pohłubšic a dalewuwiwać.

Potencial maćernorěčnych a akademisce kwalifikowanych wuwučowacych je wobmjezowany. Tak měli wšitke serbske institucije sposrědkowanje serbšćiny jako swój centralny kulturnopolitiski nadawk zrozumić a tam aktiwnje rěčne kursy přewjesć.

- Serbski institut (SI), Budyšin und Chošebuz

SI je zwonkauniwersitarny institut w prawniskej formje towarstwa. Sobustawojo towarstwa su kraj Sakska a Braniborska, kaž tež Załožba za serbski lud. Zakładne financowanje přewjedze so jenož ze srědkow Załožby. Směrnicy zadźěławosć SI dawa kuratorij z wosom hłosami, z kotrychž ma štyri kraj Sakska, dwaj kraj Braniborska, jedyn Załožba a jedyn ma jedyn woleny člon sobustawskeje zhromadźizny. SI ma jako swobodne akademiske

zarjadnišćo dosć kwalifikowaneho akademiskeho personala za sposrědkowanje wšěch sorabistiskich kompetenčnych schodženkow, byrnjež žane samostatne promociske a habilitaciske prawo njeměto. Ewaluacija wědomostneje rady 2013 je wuzběhnyła centralny wuznam SI za serbski narod, tola – wothladujo wot linguistiskoleksikografiskich dźěłow – je wona zdobom za slědženje na Serbskim instituće moněrowała wulke njedostatki při organizaciji, koncepciji, w metodice a zamóžnosći so z druhimi měrić. Tež financowanje přez Załožbu měješe wona za problematiske.

Swoju eksistencu mět SI dołhodobnje wopodstatnić a zawěsćić w tym, zo zamołwiće rěčne sposrědkowanje zaruči a wučerjow wukubłuje a z tym kulturu aktiwnje sposrědkuje na wědomostnje funděrowane wašnje.

Kuratorij mět sej žadać, zo so załoži trajacy kubłanski poskitk za dorosćenych z kursami wšěch kompetenčnych schodženkow w Budyšinje kaž tež didaktiske wuwijanje metodow.

- Institut za sorabistiku, Lipsk

Dalše žadanje je, zo so proaktiwne rěčne sposrědkowanje za studentow załoži, zo bychu so móhli na studij sorabistiki bjez předznajomosćow podać. Tež trajacy poskitk za zwonkauniwersitarnych dorosćenych zajimcow dyrbjať so w Lipsku zmóžnić.

- rěčne šule

Šula za delnjoserbsku rěč a kulturu w Chošebuzu je wobsahowje a organizatorisce wurjadne zarjadnišćo, kotrež aktiwnje delnjoserbske rěčne znajomosće posrědkuje. Nošer je město Chošebuz. Nadregionalne poskitki tuteho připóznateho zjawneho dalekubłanišća spjelnjeja mjezynarodnje certifikowane standardy.

Zo by so rěč aktiwnje přiswojiła, měła so krótkodobnje podobna šula za hornjoserbšćinu po braniborskim přikładze stworić. Tajka tuchwilu njeeksistuje. Za tutu by so sakska stolica Drježdźany poskićiła. Tu bydla sta serbskich maćernorěčnych, zwjetša w měšanych swójbach z dźěćimi w rěčnosensibelnej starobje. Prezenca a přistup k serbskej kulturje w stolicy by był adekwatny wuraz kulturnopolitiskeje zamołwitosće swobodneho kraja za swoju druhu krajnu rěč. W tuchwilnej situaciji by to było tež wažne wuznaće ke kulturelnej mnohotnosći. Jako nošer móhło město Drježdźany abo swobodny kraj Sakska skutkować.

Slepjanšćina jako samostatna srjedźnołužiska rěč je pólsćinje jara podobna a skića tohodla wosebje dobre móžnosće, so přez mjezy wuměnjeć. Zdobom pak hrozy, zo so tuta žiwa rěč a kultura zniči přez krótkowidnu strukturnu politiku. Zo njeby so tuta na přeco zhubiła, měła so swójska rěčna šula za slepjanšćinu w Slepom w statnym nošerstwje založić.

- I. wukubłanje wučerjow a sorabistiska rěčewěda

Zasadne žadanje je, zo maja so zastupne wuměńjenja za wučerski studij na Instituće za sorabistiku w Lipsku zliberalizować. Dale měła so na uniwersiće praktikowana rěčna

didaktika tak natwarić, zo móhli absolwenća hnydom w šulach jako wučerjo dźětać, kaž je to za wučerski studij druhich słowjanskich rěčow móžne.

Zo by Braniborska swoju kulturnopolitisku zamołwitosć za autochtony lud Serbow pokazała, měła so profesura za delnjoserbsku rěč a kulturu abo za sorabistiku žadać. Tuta měła so na slawistiskim instituće na Uniwersiće Podstupim wutworić wobsahujo ćežišća sposrědkowanje rěče, braniborske wukubłanje wučerjow kaž tež rěčnu rewitalizaciju.

Wuznawajo so za swoju zamołwitosć za hornjoserbšćinu měła Sakska nimo toho na Instituće za slawistiku na TU Drježdźany dalšu profesuru za sorabistiku zarjadować resp. wobstejacu profesuru za sorabistiku přewěnować. Čežišća měli być sposrědkowanje rěče, wukubłanje wučerjow a rěčna psychologija.

Na zakładze tutech naprawow budže so tukrajna wukubłanska kapacita za wučerjow serbšćiny runje tak zwyżić kaž atraktiwnosć sorabistiki jako runohódny studijny předmjet. Tak nastanje nimo toho trěbna wědomostna konkurenca.

Sobudźělaćerjo SI měli so krótkodobnje a zamołwiće na wukubłanju studentow na uniwersitach wobdźělić, zo bychy swój knowhow poskićili, slědženja zaktualizowali a nutřkownoserbski diskurs stimulowali.

II. Sebjezamołwitosć wukubłanja a šulstwa

Princip subsidiarnosće je džensniši dzeń připóznaty zarjadniski koncept a praksa na wšěch runinach Zwjazkoweje republiki Němskeje a Europskeje unije. Zakład toho je, zo potrjecheni najskutkownišo a najtuńšo sami swoje zajimy zastupuja a swoju eksistencu zaruča.

W serbskej kubłanskej strukturje so princip subsidiarnosće tuchwilu njenatožuje. Mjenowany njedostatk serbskich pedagogow na wšěch kubłanskich runinach scěhuje direktnje z centralistiskeje zarjadniskeje praksy, kotraž so ze subsidiarnym principom Zwjazkoweje republiki překuje. Zdobom pak njezamóža kubłanje trajnje organizować.

Tohodla měto so wukubłanje serbskich kubłarjow a wučerjow do rukow serbskich instancow dać.

K tomu měła so Serbska fachowa šula za socialnowědu, kotraž je integrowana do Powołanskošulskeho centruma Budyšin (BSZ), zaso jako samostatna serbska powołanska šula zarjadować. Přidatnje měli so na tutej rěčne kompetency za njemaćernorěčnych wukubłancow sposrědkować, kaž so to hižo na powołanskej šuli (OSZ) w Chošebuzu za delnjoserbšćinu praktikuje.

Wokrjes Budyšin je – nimo Zhorjelca – na strukturje najslabša kónčina w Swobodnym kraju Sakska a ma jako tajki tohodla najwyšu spěchowansku prioritu. Załožuju wysokošulu abo uniwersitu by so skićila dobra móžnosć, tutu slabu strukturu dlěšodobnje přewinyć. Zdobom by potencial autochtoneje dwurěčnosće, kiž so dotal zwjetša njewužiwa, był z přikładom a so kreatiwnje wužiwał na lěpšinu za cyłu towaršnosć.

Z pomocu kompleksneje serbskeje gramatiki spěchuje so logika a nawuknjenje přirodnych a techniskich rěčow. Serbščina je přiwuzna z pólsčinu a čěščinu. Nimo toho bydla w susodstwje z Němcami, tak zo su Serbja predestinowani za woprawdžitu, mjezypřekročacu regionalnu integraciju, z kotrejež wuwiwa so zdobom zhromadne stawizniske zrozumjenje. Serbski institut móht při tym zabrać centralnu rólu a być z wuchadžišćom přichodneje wyšeje šule.

Tajka sakska Viadrina by zmóžniła wukubłanje serbskich wučerjow w serbskej zamołwitosći a by nimo toho měła mjezynarodny profil, kotryž by móht być z příkladom za susodne kraje. Wobsahowe čěžišća měli być rěčewěda a kulturne wědomosće, informatika, kulturny management kaž tež regionalne wuwiće.

Pokazuje so na zakładže indiwiduelneje dimensije transkulturalnosće a kolektiwneho dožiwenja jako mjeńšina, zo budžetej psychologija a komunikaciske wědomosće dalšej trěbnej předmjetaj.

Dr. Andreas Kluge

Drježdžany, 24. nazymnika 2016